

1. PERUSTIEDOT KOHTEESTA	
1.1. Maisema-alueen nimi	Ruissalo-Hirvensalo sekä Airisto-Seili
1.2. Maisema-alueen uusi nimi	Ruissalo-Airisto-Seilin merireitti
1.3. Kunta	Turku, Naantali, Parainen
1.4. Pinta-ala	23700 ha
1.5. Aikaisemmat inventoinnit [tekijä, vuosi, arvo]	Arvokkaat maisema-alueet, maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Ympäristöministeriö 66/1992. Ruissalo-Hirvensalo on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue ja Airisto-Seili maisemanähtävyys. Turun kaupunkiseudun maakuntakaavan selvitykset. Varsinais-Suomen liitto. Kaava vahvistettiin ympäristöministeriössä 25.11.2002. Ruissalo-Hirvensalo laajennusalueineen on valtakunnallisesti arvokas. Varsinais-Suomen kulttuurimaisemaselvitys. Matleena Muhonen ja Anni Järvalto. Varsinais-Suomen liitto. 2008. Airisto-Seili laajennusalueineen on valtakunnallisesti arvokas.
1.6. Päivytysinventoijan nimi	Marie Nyman
1.7. Päivytysinventoinnin pvm	16.7.2013
1.8. Arkistointipaikka	
2. MAISEMAMAAKUNTA JA -SEUTU	
2.1. Maisemamaakunta ja -seutu [Mietintö 66/1992]	Lounaismaa, Lounaisrannikon ja Saaristomeren seutu
2.2. Maisematyyppi [Maakunnallinen maisemaselvitys]	Rannikon jokilaakso-selänne vyöhyke sekä saaristo; sisäsaaristo
2.3. Kuvailuteksti [Lyhyt kuvaus maisemamaakunnan ja -seudun tyypillisistä piirteistä]	Alavan Lounaismaan maasto on eteläisiltä osiltaan vaihtelevaa sekä murroslaaksojen ja ruhjeiden jaksottamaa. Pohjoisosissa maasto loivenee. Lounaismaan monipuolisiin maisemiin lukeutuu rannikkoseutujen rikkonainen saaristo ja mantereella laajat, lukuisten jokien halkomat savikkoalueet. Alue on muinaista merenpohjaa ja alkoi nousta kuivaksi maaksi vasta atlanttisella kaudella, 7500-4500 vuotta sitten. Aluetta halkoo jokunen harjujakso, jotka paikoitellen ovat myös maisemassa merkittäviä. Alueen kulttuuriperintö on vanhaa ja kehittyntä, sillä edullinen ilmasto, maaperä ja hyvät kulkuyhteydet ovat varhain tarjonneet mahdollisuudet pysyvälle ja tiiviille asutukselle. Alueella on runsaasti muinaisjäänöksiä. Alueella on muuhun Suomeen verrattuna paljon kartanoita ja keskiaikaisia kirkkoja. Kartanoiden maille perustettiin varhaista teollisuutta, muun muassa myllyjä ja ruukkeja. Kartanomaiden ja perinteisten talonpoikaiskyläliepeille syntyi torppari- ja mäkitupa-asutusta. Tyypillisiä ovat kumpareille ja selänteiden reuna-alueille asettuvat ryhmä- ja rivikylät. Lounaisrannikon ja Saaristomeren seutua voi pitää luonnonoloiltaan ja kulttuuripiirteiltään ainutlaatuisena alueena. Alueen laajaa ja rikkonaista luonnetta kuvastavat laaja lainehtiva meri sekä siitä nousevat kallioluodot ja -saaret, joiden suhteesta muodostuu erilaisia vyöhykkeitä ulkomereltä rannikolle. Luonnonolot ovat monipuolisia ja vaihtelevat karuista saaristomänniköistä ja paljaista kallioista luonnonoloiltaan edullisiin paikkoihin, savikoille ja kalkkipitoisille paikoille syntyneisiin lehtoihin ja muihin reheviin kasvillisuustyyppisiin. Kylät, jotka sijaitsevat suojaisissa painanteissa, ovat tiiviisti rakennettuja. Kalastus on perinteisesti ollut tärkein elinkeino.
3. LUONNON OMINAISPIIRTEET	
3.1. Maa- ja kallioperä	Kallioperä on suurilta osin mikroliinigraniittia sekä kiillegneissia, paikoin esiintyy myös granodioriittia. Seilin saaren lähistöllä on kvartsi-maasälpagneissia. Kallioperässä olevat amfiboliitit osaltaan myös selittävät harvinaisen rehevää ja monilajista kasvillisuutta. Airiston selkä on syntynyt kallioperän hautamaiseen vajoamaan. Maaperä koostuu heikosti vettä läpäisevästä moreeneista, silteistä ja savista. Alueen saaret ovat muodostunut toisiinsa kiinni kasvaneista luodoista ja painanteissa on viljavaa entistä merenpohjaa. Alueella on runsaasti silokallioita. Rantakerrostumia voi löytää esimerkiksi Kuvasta ja Kallanpäästä. Saaronniemen eteläisimmän osan niemenkärkien hiekkasärkät ovat puolestaan aallokon ja merivirtojen muodostamat. Ruissalon suurista siirtolohkareista tunnetuin on Kukkarokivi, joka sijaitsee Ruissalon ja Iso-Kaskisen saaren välisellä merialueella, ulottuen 17 metriä vedenpinnan yläpuolelle. Alueella on joitain kalkkikiviesiintymiä. Alueella on yksi arvokas kallioalue, Kaasivuori-Kalvinkallio (KAO020018). Kasberget eli Kaasivuori on Turun eteläisen saariston korkein kohta ja ensimmäisenä jääkauden jälkeen vedestä noussut kohta. Vuorenhuipulta avutuuhaukeat näköalat saariston yli, aina Naantaliin ja Turkuun asti.
3.2. Vesistöt ja ranta-alueet	Alue kuuluu Saaristomereen. Alue sijaitsee Turkuun johtavien meriväylien varrella. Merimerkit ovat leimaa-antava osa maisemaa.
3.3. Luonnonhistorian erityispiirteet	-

3.4. Kasvillisuustyypit	<p>Maisema-alue kuuluu hemiboreaaliseen vyöhykkeeseen ns. tammimetsävyöhykkeeseen. Metsäiset alueet ovat pääsääntöisesti mäntyvaltaisia, mutta alueella on myös reheviä lehtoja. Ruissalo voidaan jakaa kasvipeitteensä osalta kahteen osaan, itäiseen tammialueeseen ja läntiseen havupuualueeseen. Ruissalon itäosassa ovat Suomen oloissa ainutlaatuisen laajat tammimetsät, joiden yhteispinta-ala on lähes 100 ha. Tammimetsien tyypit vaihtelevat rehevistä tammi-pähkinäpensaslehdosta mänty-tammikankaisiin. Myös muut jalot lehtipuut ovat yleisiä lehdossa. Lehtoja karummilla kasvupaikoilla vallitsevat lehtomaiset ja tuoret kuusikot. Korkeimmilla kallioalueilla on karuja männiköitä. Ruissalosta löytyy myös erikoisia istutettuja puulajeja (valkopyökki, sembrämänty, hevuskastanja, strobusmänty, mongolianvaahtera). Seilin saari erottuu harmaista, tuulen pieksämien männiköiden peittämistä kallioluodoista vehreän puistomaisena jaloine lehtipuineen ja niittyineen. Airistoa rajaavien suurempien saarten karut lakiosat kasvavat mäntymetsää, mutta rehevimmillä paikoilla on myös lehtimetsiä.</p>
3.5. Arvokkaat luontokohteet	<p>Maisema-alueella sijaitsevia Natura-alueita ovat Aasla - Kramppi (FI0200038, SCI), Ruissalon lehdot (FI0200057, SPA/SCI) sekä Seilin saaristo (FI0200064, SPA/SCI). Maisema-alueella sijaitsevat yksityiset luonnonsuojelualueet: Mäsgrundin luonnonsuojelualue (YSA020784), Iso Riihiluodon luonnonsuojelualue (YSA024609, YSA024621, YSA024676), Träskholmin-Riihiluodon luonnonsuojelualue (YSA024623), Taslotin luonnonsuojelualue (YSA024629, YSA024639), Taslot (YSA204642), Lilla Träskholmenin luonnonsuojelualue (YSA024638), Getnäs holmenin luonnonsuojelualue (YSA024640), Morsholmenin luonnonsuojelualue (YSA024657), Kaskisen luonnonsuojelualue (YSA024668), Lagnäsudden I (YSA202146), Lagnäsudden II (YSA202148), Svärtö (YSA203781), Sillholm (YSA203783), Svartholm (YSA204643), Östra Kaiplotin luonnonsuojelualue (YSA024608), Södra Kaiplotin luonnonsuojelualue (YSA024606), Västra Kaiplotin luonnonsuojelualue (YSA024605), Kaiplot (YSA205037), Ruissalon lintuluodot (YSA203049), Ruissalon lintulahdet ja -rannat (YSA203050), Ruissalon lehdot (YSA203051), Ruissalon tammimetsä (YSA022284) sekä Marjaniemen luonnonsuojelualue (YSA022285). Suojellut luontotyyppipäätökset: Merenkävijänpuiston jalopuumetsikkö (LTA203425), Lapilan keskiosan jalopuumetsiköt (LTA201452), Lammen jalopuumetsikkö (LTA201453), Ruuhimäen jalopuumetsikkö (LTA201451), Ruuhimäen pähkinäpensaslehto (LTA201454) sekä Kuvun jalopuumetsiköt (LTA206082). Luonnonsuojelullisesti arvokas Majholmenin saari kuuluu kansallisen luonnonpuistojen kehittämissuunnitelmaan. Ruissalon alueella on useita päällekkäisiä kohteita. Ruissalon lehtojen Natura-alueen lisäksi Ruissalon saari on myös osittain luonnonsuojeluetta sekä lehtojensuojeluohjelmaa. Ruissalo on linnustoltaan arvokas IBA-alue.</p>

3.6. Eläimistö ja kasvilajisto	<p>harmaahorsma, harmaaneulajäkälä, hartosienipimikkä, havuhuppukuoriainen, havukauniainen, hehkuseppä, helolantiaainen, heloseitikki, helsinginmustuainen, hentokuorihärö, hiespiilopää, hietalantiaainen, huutihärkä, huopakääpä, hylkisotylppö, härmähuuhmarijäkälä, häränkieli, idänräätäli, isokarvakääpä, isokelokärsäkäs, isokesiäinen, isomustakeiju, isonokkasammal, isorusokas, isotoukohärkä, jalavakaitalude, jalokermajäkälä, jalokultajäkälä, jalolaikkajäkälä, jauhenaava, juhannuskimalainen, juomumäihäinen, juurtotatti, kaalikirva, kaarnakääpiökoi, kaislakuoriainen, kaljurankokartukas, kalkkisirppisammal, kallasharvekiittäjä, kalliokaulussammal, kalliopunossammal, kapeasiemenkotilo, karvajääriäinen, katkokynsisammal, katvelude, katvesammal, kaunojalkatatti, kaunokudospistiäinen, keisarilyhytsiipi, kellarikiiittäjä, keltahierakka, keltalaikkajäkälä, kenttäharvekiittäjä, ketokatkerö, ketoraunikki, ketotyräruoho, kiiltokoloampiainen, kiiltovalekas, kirjokoloampiainen, kirjokonnakas, kirjoverkkoperhonen, koppelokääpä, korpohohtosammal, kuismapiilopää, kulokauniainen, kunttalantiaainen, kuppirustojäkälä, kuusitäpläjäärä, kylämalva, kynäjalava, kytyssukulainen, kärsämökuoriainen, kääpiörisakas, kääpäpimikkä, lahopimo, lahopimikkä, lakkakääpä, laukkakotilo, lautajäärä, lehmusenoksajäärä, lehtipuupääkkö, lehtisoukkotylppö, lehtolesiäinen, lehtoliskokuntikas, lehtonata, lehtopirkko, lehtovahakas, leppäjäärä, leveäkiiltokotilo, liiturousku, lohjanseppä, lohkonahakka, lounaanlyhytsiipi, lounalantiaainen, luhtasysikiittäjä, luisurutärsäkäs, lutikkorousku, läikkäkarvasieniäinen, läiskäpiilopää, lännenhapero, lännenvaajapimikkä, malvanirppu, mantulantiaainen, manturosolaakanen, marmorikuoriainen, meriuposkuoriainen, metsäharpaetana, mustasarviseppä, mykerökauluslode, niinjalokirsikäs, notkoritvasammal, oranssiseppä, orvoisotylppö, ourorisakas, paahdelantiaainen, paasihiippasammal, palleruokokuoriainen, palpakkokuoriainen, partanaava, peippikärsäkäs, pellavakirppä, piikkikotilo, piikkihuhkela, piilolantiaainen, pikkuapello, pikkukantohärkä, pikkulaakasittiäinen, pikkupeilikiiittäjä, pikkupuukopistiäinen, pikkusiemenkotilo, pikkutörmäampiainen, pistehaapaamuri, pitkäsiipikirvalude, poimumaatähti, poppelikiittäjäkiho, puistovalekauniainen, pujokärsäkäs, punaviherikas, pyöriäinen, pärnäjäärä, pörrölyhytsiipi, rahkahyrrä, rantalutukka, retikkahiippo, rikkikääpäpimikkä, ripisiippa, risatorasammal, rosopehkiäinen, ruotsinpihlaja, rusohapero, rusoseppä, salojäkälä, salonyppyjäkälä, salosilmäjäkälä, sammalvahajäkälä, sarvihärö, sarvimantukuntikas, saunionoidanlukko, seinätassijäkälä, silohaperonvieras, silotadelaakanen, sinikauniainen, sinitypykiittäjä, sirorustojäkälä, sokkokuoriainen, soukkasavikkalude, sukaokakärsäkäs, sukasiemenkiittäjä, sukasnorkokärsäkäs, sysikieli, sysimaamehiläinen, sysinuppijäkälä, sysipirkko, syyläjuurikärsäkäs, syysmarmorilode, syysirkeinen, tammenjalosoukko, tammenkääpä, tammiarpiitylppö, tammijäärä, tammikairo, tammikiittäjä, tammikukkajäärä, tammilaahusyökkönen, tammipikkumittari, tammiritariyökkönen, tammivyömittari, taponlehti, tarhaloiskimalainen, tummaterähapero, tuoksuhapero, tuomikukko, turkkiorakas, tyytöuhkohärkä, työleinikkikuoriainen, tähkähelmikkä, tähkämaitikka, tähti-itiörisakas, täplähaiskiäinen, ukonkyrmykärsäkäs, vaaleapuuyökkönen, valkokarhikka, vennäjäärä, viherkiiltokotilo, viherpiilopää, viirukangaslode, viirusienivaajakas, viitasammakko, violettihaarakas (violettinuijakas), vuorijalava, vähähyrrä, äkämäkaalikärsäkäs</p>
3.7. Ilmasto	
3.8. Maisemarakenne	<p>Kallioperä on suurilta osin mikroliinigraniittia sekä kiillegneissia, paikoin esiintyy myös granodioriittia. Seilin saaren lähistöllä on kvartsi-maasälpagneissia. Airiston selkä on syntynyt kallioperän hautamaiseen vajoamaan. Rannikon korkeimmat kohdat ovat huuhtoutuneita silokallioita. Alueen saaret ovat muodostuneet toisiinsa kiinni kasvaneista luodoista ja tasaisissa painanteissa on viljavaa entistä merenpohjaa. Rantakerrostumia voi löytää esimerkiksi Kuvasta ja Kallanpäästä. Maisemarakenne on pienipiirteistä ja selvästi suuntautunutta. Metsäiset alueet ovat pääsääntöisesti mäntyvaltaisia, mutta alueella on myös reheviä lehtoja. Ruissalon, Lapilan ja Seilin saaret erottuvat muutoin havupuuvaltaisista saarista, rehevillä, puistomaisilla ympäristöillään. Ruissalon saarella on Suomen oloissa ainutlaatuisen laajat tammimetsät, joiden yhteispinta-ala on lähes 100 hehtaaria. Alue on luonnoltaan ja linnustoltaan arvokasta, esimerkiksi Ruissalon lehdot, Aasla-Kramppi ja Seilin saaristo kuuluvat Natura-ohjelmaan. Ruissalo on myös kansainvälisesti arvokas lintualue. Jalopuumetsiköt ja pähkinäpensaslehdot kuuluvat alueen arvokkaisiin luontotyypeihin. Ruissalon suurista siirtolohkareista tunnetuin on Kukkarokivi, joka sijaitsee Ruissalon ja Iso-Kaskisen saaren välisellä merialueella, ulottuen 17 metriä vedenpinnan yläpuolelle.</p>
4. KULTTUURISET OMINAISPIIRTEET	

4.1. Arkeologinen kulttuuriperintö	<p>Alueella esiintyy eniten historiallisen ajan muinaisjäänköksiä. Alueella on mm. historiallisia asuinpaikkoja, puolustusvarustuksia, alusten hylkyjä, ryssänuuneja ja historiallisia satamia. Turun linna perustettiin Aurajoen suulla sijaitsevalle saarelle 1280-luvulla Ruotsin kruunun hallintolinnaksi. Muodoltaan linna oli avoin leirikastelli, jossa oli ympärystymuuri ja kaksi tornia. Linnan saaren ja mantereeseen välinen alue kuroutui umpeen 1500-luvun kuluessa. Korppolaismäki on ollut Aurajoen suualueen puolustuksessa merkittävä alue useiden vuosisatojen ajan. Yhdessä Turun linnan kanssa Korppolaismäelle sijoitetut tykit ovat muodostaneet sulun joen yläjuoksuun nähden. Lisäksi historiallisella ajalla aluetta on käytetty hautausmaana. Seilin saarella on runsaasti historiallisen ajan muinaisjäänköksiä. Seilin Fogdebyn kylätontti sijaitsee Seilin saaren keskiosassa, vanhojen peltoalueiden ympäröimällä kallioisella mäellä. Kylä on ollut olemassa viimeistään 1500-luvulla, mahdollisesti jo keskiajalla. Seili Dårhusenin alueella, Seilin pääsaaren itäosassa Kirkkoniemen kohdalla, on sijainnut Seilin lepraparantolan sekä 1700-luvun alussa toimineen houruinhuoneen rakennuksia. Paikalla on todennäköisesti ollut hospitaaliin kuuluneita rakennuksia hospitaalin perustamisesta vuodesta 1619 lähtien ainakin 1800-luvun alkuun saakka. Seili Kirkkoniemellä on sijainnut vuosina 1619-1785 leprasairaala, johon liittyi nykyisen kirkonpaikalla sijainnut, alunperin Turusta tuotu Pyhän Yrjön hospitaalin kirkko. Alueella on myös ollut spitaalisten hautausmaa, ja vuonna 1695 kirkkomaan ympärille rakennettiin aitaus ja luuhuone, joiden tarkkaa sijaintia ei myöskään tunneta. Kirkon takana sijaitsee myöhempi mielisairaalan hautausmaa, jonne haudataan edelleen satunnaisesti. Seili Mielisairaalan puisto on sairaalan vanha puisto- ja hyötykasvipuutarha-alue, johon liittyvät kiinteät 1800-luvulle ajoitettavat rakenteet muodostuvat kohti pohjoista jyrkästi laskevan kallioalueen päällä sekä tämän pohjoispuolella sijaitsevista kahdesta itä-länsisuuntaisesta aitamaisesta latomuksesta sekä muista puistoalueella mahdollisesti sijaitsevista kiinteistä rakenteista. Nykyisen Saaristomeren tutkimuslaitoksen eli 1700- ja 1800-luvun mittaan rakennetun nuoremman nk. houruinhuoneen tai mielisairaalan rakennusten pihamaalla on säilyneenä houruinhuoneen ruokamakasiinin kiviperustus sekä pohjarakenteita. Lisäksi Seilin saarella on mm. erilaisia kivilatomuksia ja kiviroykkiöitä, uhrikuppeja, viljelyjäänköksiä sekä autioituneita tontteja. Suuri osa maisema-alueen muinaisjäänköksistä on Krimin sodan aikaisia puolustusvarustuksia. 1800-luvulla rakennettuja rannikkopattereita ovat Hirvensalon patterit, Ruissalon patterit (I-VII), Syrjälän patteri, Kuuvaan patteri, Päivänhovin patteri. Näiden lisäksi alueella on useita laivojen hylkyjä, Pikisaaren historiallinen satama sekä Paavaistenniemen, Väärämaan, Krampin, Västerpetisholmin, Kaiplotin ja Korsgrundin ryssänuunit. Ryssänuunit ovat kiviuneja, joista suurin osa lienee ison- ja pikkuvihan ajalta. Eniten kiviuneja on siellä missä venäläisen kaleerilaivaston tiedetään liikkuneen vuosina 1714-1721 ja 1741-43. Uuneissa valmistettiin ja mahdollisesti myös kuivattiin ruokaa. Alueella on myös pronssikautisia tai rautakautisia hautaröykkiöitä; Sjalön Angenäsbergenin, Krampin saaren, Degerbyn, Fryrddenin, Haverön, Taslotin sekä Ädholmin hautaröykkiöt. Vessor 1 on jatulintarha.</p>
------------------------------------	--

4.2. Maiseman kulttuurihistoria	<p>Alueen perusrakenne on syntynyt jääkauden ja sitä seuranneiden Itämeren järvi ja merivaiheiden aikana. Vielä noin 1500 eKr. alue koostui useista merestä esiin työntyvistä kallioisista luodoista. Esimerkiksi Turun linna rakennettiin aikoinaan saarelle, joka 1500-luvulle mennessä oli yhdistynyt mantereeseen. 1000-luvun aikoihin rantaviiva on ollut jo melko lähellä nykyistä rantaviivaa, vaikka alavimmat alueet ovat olleet veden peitossa. Seilin saarella on ainakin 1500-luvulta saakka Ruissalon lähisaaret, Lapila, Luonnonmaa, Hirvensalo ja Satava, saivat asutuksensa viimeistään keskiajan kuluessa, mutta Ruissalo säilyi asumattomana. Vanhinta rakennetun kulttuuriympäristön kerrostumaa edustavat talonpoikaistalot ja kartanot, joiden historia ulottuu luostariajalla saakka. Maarian pitäjän historiatutkimuksessa esitetään, että Ruissalo oli pitäjänsaari, yhteisnautinta-alue, jota olisi käytetty yhteislaitumena ja kalastuksen tukipaikkana, mikä esti kiinteän asutuksen synnyn saarella. 1200-luvulla Ruissalo siirtyi Turun linnan haltuun ja alue säilyi laidunmaan 1500-luvun puoliväliin saakka. Osa saaren metsistä hakattiin kaskeksi, joka kuokittiin pelloiksi. Ruissalosta tuli kuninkaankartano, jonka tuotto oli tarkoitus käyttää linnan tarpeisiin. Ruissalon ensimmäinen loistokausi ajoittuu Juhana Herttuan aikaan, hänen tullessa Turun linnan isännäksi ja kuninkaankartanon hallitsijaksi vuonna 1556. Ruissalosta tuli Suomen herttuan metsästyspuisto, ja herttua toi saarelle ensimmäiset saksanhirvet ja hoiti saaren tammimetsiä, jotka nähtiin raaka-aineena kehittyvälle veistämöteollisuudelle. 1600-luvulta 1800-luvulle saakka Ruissalo oli kenraalikuvernöörejen ja maaherrojen isännöimä. 1700-luvulla saaren maataloustuotantoa pyrittiin maaherrojen toimesta tehostamaan ja uusia viljelymaita raivattiin. Alueita luovutettiin torpanmaiksi ja 1843 mennessä saarella oli 15 torppaa. Myös Ruissalon kartanon omat viljelysmaat laajentuivat ja kartanolle perustettiin puutarha vuonna 1754. Isovihan aikana (1713-1721) Pietari Suuri hakkautti Ruissalon parhaat tammet laivanrakennustarpeisiin ja myös maaherra E.G. von Willebrandt (1792-1808) antoi hakkauttaa yli 700 tammea. Vuonna 1845 Ruissalon saari luovutettiin Turun kaupungin hallintaan, jolloin Ruissalo palstoitettiin ja palstat vuokrattiin kesähuvilatonteiksi kaupungin porvaristolle. Yksi palstoista varattiin niin kutsutuksi yleiseksi käytäväksi, joka jäi yleiseen virkistyskäyttöön. Ruissaloon ja muille huvilasaarille on kulkenut höyrylaivaliikenne. Ensimmäisen silta Ruissaloon valmistui vuonna 1852. Nykyinen silta on vuodelta 1911 ja siltaa uusittiin 1962. Sillan valmistumisesta huolimatta Ruissalon höyrylaivaliikenne oli voimaissaan autojen yleistymiseen saakka. Nykyään Turusta Ruissaloon ja saaristoon matkustaa kesäisin vesibusseja. Myös Luonnonmaalle sekä Hirvensaloon ja Satavaan on siltayhteydet. Turusta Erikvallan niemenkärkeen asti pääsee siltoja pitkin. Siltojen rakentamisen jälkeen pientalorakentaminen ja myös taajamamainen rakentaminen on yleistynyt kaikilla saarilla. Rakentamiselle keskeiset paikat ovat sijanneet rannoilla, Turkuun johtavan väylän varrella.</p>
4.3. Maiseman kannalta merkittävät elinkeinot	<p>Alueen perinteisiä elinkeinoja ovat merenkulku, maanviljely ja laidunnus. Suurin osa maisemallisesti tärkeistä avoimista pelloista ja niityistä sijaitsevat Ruissalossa, Luonnonmaalla, Lapilan ja Seilin saarilla. Maisema-alueella sijaitsee Turun kaupungin omistama telakka-alue Ruissalossa ja puolustusvoimien varaama alue Kallanpäässä. Myös alueen ulkopuolelle jäävät Turun satama, Pansion öljysatama ja junalauttasatama, Pernon telakka sekä Naantalin jalostamo- ja voimalaitosalueet vaikuttavat alueen maisemakuvaan, sillä alueisiin liittyvät korkeat rakenteet näkyvät maisemassa ja melu kantautuu kauas merialueella.</p>
4.4. Rakennettu ympäristö	<p>Ruissalon, Iso- ja Pikku-Pukin sekä Pikisaari-Erikvalla ranta-alueita leimaa huvila-asutus. Pikisaari-Erikvallan ranta-alueilla on paljon myös uudempaa loma-asutusta ja omakotitaloja. Lapilassa on kartanon lisäksi muutamia pientiloja ja jonkin verran loma-asuntoja. Seilin saarella on vanhoja maatiloja ja sairaalaan liittyviä rakennuksia. Yleisesti rannikko-alueilla on paljon loma-asutusta.</p>
4.4.1. Alueelle tyypillinen ja perinteinen asutustyyppi	<p>Aluetta leimaa melko tiivis merenranta-asutus ja huvila-asutus. Alueen muu pysyvä asutus, vanhat tilakeskukset ja kylät, ovat perinteisesti sijoittuneet selänteiden ja peltojen reunavyöhykkeelle.</p>
4.4.2. Nykyisen asutuksen suhde muinaisjäännösten sijaintiin	

4.4.3. Rakennetun ympäristön inventoinnit	<p>Turun linna (RKY 2009), Ruissalon huvila-alue (RKY 2009), Aurajokisuun satama-, telakka- ja teollisuusalue (RKY 2009), Turun rautatieympäristöt (RKY 2009), Bryggmanin huvilat: Villa Ekman, Villa Warén (RKY 2009), Lapilan kartano (RKY 2009), Seilin hospitaali (RKY 2009), Turun linna puistoineen (RKY 1993), Ruissalon kulttuurimaisema ja huvila-asutus (RKY 1993), Pikisaaren kylä (RKY 1993), Lapilan kartanoympäristö (RKY 1993), Erikvallan kulttuurimaisema (RKY 1993), Seilin hospitaali ja kirkko (RKY 1993). Turun linna on hallinto-, yhteiskunta- ja kulttuurihistoriallinen avainkohde. Vanhin Suomessa sijaitsevista Ruotsin kruunun linnoista on toiminut keskiajalta uudelle ajalle Varsinais-Suomen ja Ruotsin valtakuntaan kuuluneen Suomen hallintokeskuksena. Turun harmaakivilinna on Aurajokisuun huomattava maamerkki, jota ympäröi satama siihen liittyvine pienteollisuus- ja varastoalueineen. Turun linnan päälinna, esilinna sekä kirkko ovat valtion asetuksella suojeltuja (asetus 480/85). Aurajokisuun poikkeuksellisen pitkä satama- ja merenkulkuhistoria alkaa Turun linnan perustamisesta. Turun kaupunkikuvassa keskeinen Aurajokisuu on 1800-luvun lopulta 1980-luvun lopulle rakentunut teollisuusrakennusten, laitureiden, telakkanostureiden ja muiden satama-, telakka- ja teollisuusalueen toimintaan liittyneiden rakennusten ja rakennelmien monipuolinen ja ajallisesti kerrostunut kokonaisuus. Se ilmentää paitsi merenkulun historiaa, myös Turun ja koko maan toisen maailmansodan jälkeistä laivanrakennusteollisuuden kasvua ja kukoistusta. Osa Turun rautatieympäristöjen RKY-alueesta jatkuu radan mukaan Turun linnan ohi satamaan. Ruissalo on yksi Pohjoismaiden varhaisista 1800-luvulla kaupunkien lähialueille syntyneistä huvila-alueista, jossa kuvastuu historialliset vaiheet 1500-luvun kuninkaan latokartanosta ja metsästyspuistosta, 1800-luvun vauraan porvariston kesänviettopaikasta suurhuviloineen, rationaalisesta 1900-luvun alkupuolen vapaa-ajan asumisesta aina 1950-luvulla alkaneeseen saaren suunnitelmalliseen julkisen virkistyskäytön kehittämiseen. Arkkitehti Erik Bryggmanin Turun ympäristöön suunnitteleamat huvilat rakennettiin yksityiskodeiksi ja kesähuviloiksi 1920-1940-lukujen aikana ja huvilat kuvaavat yleisemminkin suomalaisen modernin arkkitehtuurin tyylillisistä muutosta klassismista funktionalismiin. Näistä maisema-alueella sijaitsevat Villa Warén Ruissalossa ja Villa Ekman Hirvensalossa. Molemmat ovat rakennussuojelulain suojeltuja. Lapilan rokokootyylinen kartano Naantalin Luonnonmaalla (C.F. Schröder 1763) käsittää päärakennuksen ohella 1700-luvulla istutetun puiston sekä asuin- ja talousrakennuksia 1700-1900-luvuilta. Seilin saarella on liki 350-vuotinen, maamme sairaanhoitolaitoksen kehitysvaiheisiin kiinteästi liittyvä historia. Seilin 1600-luvulla perustettu hospitaali on Suomen vanhimpia säilyneitä sairaalarakennuksia ja hospitaalisaaressa kokonaisuus muodostuu sairaalan rakennuksista, sairaalan maatalon rakennuksista sekä sairaalan kirkosta hautausmaineen ja pappiloineen. Seilin saarella on monta valtion asetuksella (asetus 480/85) suojeltua kohdetta Seilin sairaala-alueella (Pappila, Korjauspaja, Viljamakasiini, Makasiini, Maituhuone, Renkitupa, Aitat, Valkoinen talo, Porttirakennus, Päärakennus, Liiteri, Leipomo, Fyri, Maakellari, Ruokavarasto, Malm) sekä Seilin kirkkoniemellä puukirkko ja kellotapuli. Seudullisesti arvokkaiksi arvoitettuja rakennuksia maisema-alueella on useita Puolalan kaupunginosassa sekä Jänessaaren kylän Peuraniemi 1/2 (eli Villa Ekman) ja Artukan Itätalo, joka on Artukan yksinäistalosta isojaon yhteydessä 1787 lohottu tila. Paikallisesti arvokkaiksi arvoitettuja rakennuksia löytyy etenkin koko matkalta Hirvensalon rannan kylistä, Pikisaaresta,</p>
	<p>arvotettu paikallisesti arvokkaiksi. Meriväyliä rakennusperintö (Harri Nyman, Museovirasto 2009): 74 Pikisaari, 75 Kauppakari (Loistokari), 79 Orhisaari, 80 Insinööri Pettersson. Pikisaaren luoteisrannalla asutuksen keskellä sijaitsee Turun historiallinen luotsiasema (1905). Vanhempi luotsivartiotupa (1876) on meren äärellä. Molempien alkuperäistä tehtävää on vaikea tunnistaa, vaikkakin rakennukset ovat ulkoasultaan säilyneet hyvin. Luotsirakennukset muodostavat harvinaisen esimerkin kaupunkiluotsiasemasta. Kauppakarin loistonvartijan mökki (1880) on pieni hirsitupa pienellä luodolla Turkuun johtavan väylän varrella. Loisto on kapean väyläosuuden keskeisin maamerkki. Kulttuuriympäristönä saari on ainutlaatuinen ja rakennus on säilynyt erittäin hyvin historiallisessa asussaan. Kohdetta vaalitaan rakennushistoriallisena muistomerkkinä. Orhisaaren loisto (1903, 1938, 1966) sijaitsee avoimella kallioniemellä Airiston selän eteläpäässä. Se on huomattava maisemaelementti. Orhisaaren loisto on rakennushistoriallinen ja loistoteknologinen muistomerkki. Insinööri Pettersson (1909) on suunnittelijansa mukaan nimetty loisto Turun väylän varrella Nauvon pohjoispuolella. Loisto on perustettu vedenalaiselle matalikolle. Insinööri Pettersson on merkittävä rakennus- ja tekniikanhistoriallinen muistomerkki. Kohteeseen liittyy runsaasti tapakulttuuria. Maisema-alue on osittain myös Turun kansallista kaupunkipuistoa (Ympäristöministeriön päätös 5.6.2013. Rajaukseen kuuluu mm. Ruissalo, Turun linna, Korppolaismäki).</p>
4.4.4. Muita maiseman kannalta merkittäviä rakennuksia ja rakenteita	
4.5. Perinnemaisemat	<p>Ali-Käkölän niitty (arvo M), Norrbackan niitty (arvo M-), Kaskisen laidunsaari (arvo M+), Ruissalon kartanon laitumet (arvo M- ; kohde koostuu 4 osa-alueesta), Ruissalon kedot (arvo M+ ; kohde koostuu 9 osa-alueesta), Marjaniemen vanha hevoslaidun (arvo P-), Itätalon kalliokeho (arvo M), Yli-Käkölän niitty (arvo P ; kohde koostuu 2 osa-alueesta), Seilin niitty (arvo P ; kohde koostuu 4 osa-alueesta), Seilin niitty/Seilin laitumet (arvo P ; kohde koostuu 4 osa-alueesta), Haverön metsälaidun (ei arvoitettu, erityistuksessa oleva lohko), Krottilanlahden rantaniitty (arvo P* ; erityistukikohde), Härkälänlahden rantaniitty (arvo P* ; erityistukikohde)</p>

4.6. Identiteetti tekijät, symbolitekiäjät	<p>Tammet ja Ruissalo kuuluvat saumattomasti yhteen. Choraeuksen lähde on alueelle tärkeä symboli. Lähde mainitaan 1800-luvun virkistyspaikkana, jonka ääressä oli tapana nostaa ystävän malja nauttien lähteen virkistävästä vedestä. Kukkarokivi on merkittävä luonnonmuistomerkki. Turun väylän varrella Nauvon pohjoispuolella sijaitsevaan Insinööri Pettersonin loistoon liittyy runsaasti tapakulttuuria. Maisema-alue on osittain myös Turun kansallista kaupunkipuistoa (Ympäristöministeriön päätös 5.6.2013. Rajaukseen kuuluu mm. Ruissalo, Turun linna, Korppolaismäki).»Ken tästä käy, saa kaiken toivon heittää», kirjoitti Sakari Topelius Seilin saaresta vuonna 1845, ja syystä. Seili on tunnettu synkästä historiastaan niin spitaalisten sairaalana kuin naisten mielisairaalana. Legendan mukaan spitaaliset toivat mukanaan laudat arkkunsa saarelle saapuessaan.</p>
4.7. Matkailu- ja virkistyskäyttö	<p>Airiston selkä ja Ruissalon saari ovat seudun tunnetuimpia maisemanähtävyyksiä. Airistolla on tärkeä merkitys matkailullisesti ja huviveneilijöille. Ruissalo on suosittu matkailu- ja virkistysalue. Siellä on mm. kasvitieteellinen puutarha, golfkenttä, Turun Pursiseuran satama, Ruissalo Camping-leirintäalue, ravintola, kylpylä ja hotelli. Ruissalossa on opastuskeskus, jonka yhteydessä toimii ensisijaisesti alastelaisille koululaisille suunnattu Tammenterhon luontokoulu. Saaronniemessä sijaitsee leirintäalueen ohella myös kaupungin tärkein uima-alue ja alue on tärkeä ympärivuotinen ulkoilu- ja virkistysalue. Vuosittainen rockfestivaali Ruisrock on järjestetty Ruissalossa vuodesta 1970 lähtien. Muita vuosittaisia tapahtumia ovat Ruissalokuoksut sekä Paavo Nurmi-maraton reitti. Ruissalossa on luontopolkuverkostoa yhteensä n. 20 kilometriä ja luontopolkuihin liittyy kaksi lintutornia ja yksi lintulava. Risteilylaivat ja muu laivaliikenne Turun satamaan kulkee Pukinsalmen väylää pitkin Iso-Pukin pohjoispuolelta. Pansioon kulkee väylä Ruissalon pohjoispuolella. Pansiosta Pohjoissalmea pitkin Ruissalon sillan alta johtaa venereitti Linnanaukolle. Kesäisin päivittäiset vesibussivuorot kulkevat Aurajoelta Ruissaloon ja Ruissalon ohi saaristoon. Ruissaloa ympäröi hyvät kalavedet, mutta heittokalastukseen tarvitaan kalastuslupa. Maalta käsin kalastukseen sopivia kallioalueita löytyy mm. Kuuvaltaa ja Saaronniemeltä. Erikvallisissa sijaitsee Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän omistama leirikoulu. Seilin saari on myös tärkeä matkailukohta, jossa on vierasvenesatama ja jonne on laivayhteyksiä niin Turusta, Rymättylästä kuin Paraisistakin. Nykyisin Seilissä toimii Saaristomeren tutkimuslaitos. Saari on avoinna matkailijoille, mutta koska se on suojeltu Natura-kohde, siellä saa kulkea vain merkittyjä polkuja pitkin. Kasberget eli Kaasivuori on Turun eteläisen saariston korkein kohta ja ensimmäisenä jääkauden jälkeen vedestä noussut kohta. Vuorenhuipulta avutuu huikeat näköalat saariston yli, aina Naantaliin ja Turkuun asti. Alueella on luontopolku.</p>

4.8. Kuvailu, kulttuuripiirteet	<p>Alueella on rikas ja monipuolinen kulttuurihistoria, jota kuvaavat puolustusvarustukset, meriväylien kulttuuriperintö, sairaalalaitoksen historia, huvila-asutus, kartanot sekä vauraat maatilat. Airiston vanha laivaväylää pitkin Varsinais-Suomen rannikolle on suuntautunut useita valloitus- ja hävitysretkiä. Alueella on useita Krimin sodan aikaisia puolustusvarustuksia sekä ison- ja pikkuvihan aikaisia kiviuneja, ryssänuuneja. Aurajokisuun poikkeuksellisen pitkä satama- ja merenkulkuhistoria alkaa Turun linnan perustamisesta. Turun linna perustettiin Aurajoen suulla sijaitsevalle saarelle 1280-luvulla Ruotsin kruunun hallintolinnaksi. Turun harmaakivilinna on Aurajokisuun huomattava maamerkki, jota ympäröi satama siihen liittyvine pienteollisuus- ja varastoalueineen. Ruissalon saari on 1300-luvulla otettu Turun linnan nautintamaaksi. »Ken tästä käy, saa kaiken toivon heittää», kirjoitti Zacharias Topelius Seilin saaresta vuonna 1845. Seili on tunnettu synkästä historiastaan niin spitaalisten sairaalana kuin naisten mielisairaalana. Seilin saaren historia on osa maamme sairaanhoitolaitoksen vaiheita. Seilin Fogdebyn kylä on ollut olemassa viimeistään 1500-luvulla, mahdollisesti jo keskiajalla. Vuosina 1619-1785 siellä toimi Suomen ensimmäinen leprasairaala ja vuosina 1755-1962 valtion mielisairaala. Seiliin tuodut mielisairaajat ja raajarikot asuivat pääsaarella ja spitaalisten vaatimattomat asumukset sijaitsivat nykyään Seiliin kiinni kasvaneella niemellä. Seilin sairaalan puinen ristikirkko, jonka lähellä spitaalisten asunnot sijaitsivat, on rakennettu vuonna 1733. Sen vieressä on vanha hautausmaa, jossa lähes kaikki haudat on merkitty yksinkertaisilla valkoisilla puuristeillä. Vuonna 1840 valmistunut sairaalan päärakennus on C.L. Engelin piirtämä. Paikalla on todennäköisesti ollut hospitaaliin kuuluneita rakennuksia hospitaalin perustamisesta vuodesta 1619 lähtien 1800-luvun alkuun saakka. Nykyään kaiken kaikkiaan sairaalan rakennusryhmään kuuluu viitisenkymmentä rakennusta. Seilin rakennuksissa toimii nykyään Saaristomeren tutkimusasema. Seilin kaltaiset kivirakennukset ovat harvinaisia saaristossa. Haverössä ja alueen muilla lähisaarilla on saaristolle tyypillisiä pienmuotoisia viljelytiloja. Ruissalon lähisaaret, Lapila, Luonnonmaa, Hirvensalo ja Satava, saivat asutuksensa viimeistään keskiajan kuluessa. Lapilan rokokootyylinen kartano Naantalin Luonnonmaalla (C.F. Schröder 1763) käsittää päärakennuksen ohella 1700-luvulla istutetun puiston sekä asuin- ja talousrakennuksia 1700-1900-luvuilta. Ruissalo säilyi asumattomana 1500-luvun puoliväliin saakka, jolloin saarelle perustettiin kruununkartano. Kartanon lisäksi Ruissalossa oli 1700-luvun puoliväliin tultaessa vain viisi torppaa. Vuonna 1845 Ruissalo siirtyi Turun kaupungille, minkä jälkeen se jaettiin palstoihin ja huviloiden rakentaminen alkoi. Vanhimmat huvilat ovat peräisin 1800-luvun puolivälistä, ja rakentaminen on jatkunut aina nykypäivään asti. Ruissalossa ja Hirvensalossa huvilat antavat kuvan suomalaisesta huvilakulttuurista 1850-luvulta nykyaikaan. Ruissalon kartanon kulttuurimaisema muodostaa maisema-alueella poikkeavan kokonaisuuden, rantaan rajautuvine, laajoine peltoineen sekä lukuisine rakennuksineen. Ruissaloon vuonna 1852 rakennettu siltayhteys ei heti sivuttanut höyrylaivaliikennettä. Myös Luonnonmaalle sekä Hirvensaloon ja Satavaan on siltayhteydet. Turusta Erikvallan niemenkärkeen asti pääsee siltoja pitkin. Siltojen rakentamisen jälkeen pientalorakentaminen ja myös taajamamainen rakentaminen on yleistynyt kaikilla saarilla. Rakentamiselle keskeiset paikat ovat sijanneet rannoilla, Turkuun johtavan väylän varrella.</p>
	<p>Luotsitoimintaan liittyvät rakennukset ja rakenteet. Pikisaaren luoteisrannalla asutuksen keskellä sijaitsee Turun historiallinen luotsiasema vuodelta 1905 sekä meren äärellä sijaitseva vanhempi luotsivartiotupa vuodelta 1876. Molempien alkuperäistä tehtävää on vaikea tunnistaa, vaikkakin rakennukset ovat ulkoasultaan säilyneet hyvin. Luotsirakennukset muodostavat harvinaisen esimerkin kaupunkiluotsiasemasta. Kauppakarin luodolle 1880-luvulla rakennettu loistonvartijan talo sijaitsee Turkuun johtavan väylän varrella. Loisto on kapean väyläosuuden keskeisin maamerkki. Kulttuuriympäristönä saari on ainutlaatuinen ja rakennus on säilynyt erittäin hyvin historiallisessa asussaan. Orhisaaren 1900-luvulla useaan otteeseen muutettu loisto sijaitsee avoimella kallioniemellä Airiston selän eteläpäässä ja on huomattava maisemaelementti. Insinööri Pettersson vuodelta 1909 on suunnittelijansa mukaan nimetty loisto Turun väylän varrella Nauvon pohjoispuolella. Kohteeseen liittyy runsaasti tapakulttuuria. Näiden lisäksi myös esimerkiksi Rautakarin tornipooki sekä Rajakarin loisto ovat maisemallisesti tärkeitä rakenteita. Suurin osa maisemallisesti tärkeistä avoimista pelloista ja niityistä sijaitsevat Ruissalossa, Luonnonmaalla, Lapilan ja Seilin saarilla.</p>
5. MAISEMAKUVA	<p>Airiston selkä ja Ruissalon saari ovat seudun tunnetuimpia maisemanähtävyyksiä. Ruissalossa on mm. kasvitieteellinen puutarha, golfkenttä, Turun Pursiseuran satama, Ruissalo Camping-leirintäalue, ravintola, kylpylä ja hotelli. Ruissalossa on opastuskeskus, jonka yhteydessä toimii ensisijaisesti ala-astekoululaisille suunnattu Tammenterhon luontokoulu. Saaronniemessä sijaitsee leirintäalueen ohella myös kaupungin tärkein uima-alue ja ympärivuotinen ulkoilu- ja virkistysalue. Vuosittainen rockfestivaali Ruisrock on järjestetty Ruissalossa vuodesta 1970 lähtien. Muita vuosittaisia tapahtumia ovat Ruissalokuksut sekä Paavo Nurmi-maraton. Ruissalossa on luontopolkuverkostoa yhteensä noin 20 kilometriä ja luontopolkuihin liittyy kaksi lintutornia ja yksi lintulava. Risteilylaivat ja muu laivaliikenne Turun satamaan kulkee Pukinsalmen väylää pitkin Iso-Pukin pohjoispuolelta. Kesäisin päivittäiset vesibussivuorot kulkevat Aurajoelta Ruissaloon ja Ruissalon ohi saaristoon. Seilin saaren vierasvenesatamaan pääsee omalla veneellä ja saarelle on myös laivayhteyksiä niin Turusta, Rymättylästä kuin Paraisista.</p>
6. RAJAUS	

Alue alkaa Aurajoen suulta, Turun linnalta, jatkuen Ruissalosta ja sisäsaaristosta, Airiston ulapalle ja sieltä Seilin saarelle ja Ominaisenaukolle saakka. Airisto-Seili on Varsinais-Suomen kulttuurimaisemaselvityksessä vuonna 2008 esitetty laajennettavaksi Airistolla pohjoiseen Vepsän saaren eteläpuolelle sekä Ominaisenaukolla maisematilan rajojen mukaan. Turun seudun maakuntakaavanselvityksen perusteella Ruissalo-Hirvensalon maisema-alueeseen on esitetty lisättäväksi muun muassa Lapilan saari. Selvitysten perusteella myös Ruissalo-Hirvensalon maisema-alueen ja Airisto-Seilin maisemanähtävyyden välinen alue on maisemallisesti arvokas ja selvityksissä osoitetut rajaukset ovat olleet päivitysinventointien lähtökohtana. Päivitysinventointien perusteella alueet ehdotetaan yhdistettäväksi yhdeksi kokonaisuudeksi, Ruissalo-Airisto-Seili, ja selvitysten rajaama maisemakokonaisuus säilyy samanlaisina, pieniä tarkennuksia lukuun ottamatta.

7. KUVAILUTEKSTI

Maisemakuva: Ruissalo-Airisto-Seilin maisema-alue yltää Aurajoen vaikutuspiiristä, sisäsaariston ja rannikkovyöhykkeen tuntumasta Airiston ulapalle, ja sieltä eteenpäin Seilin saarelle ja Ominaisen aukolle saakka. Maisema vaihtelee Ruissalon ja sisäsaariston kapeista salmista, Airiston ja Ominaisen aukkojen laajoihin merellisiin maisemiin. Maiseman kokee parhaiten mereltä päin, mutta Ruissalossa ja myös muilla saarilla ja rannikkoalueella avautuu paikoin pitkiä näkymiä merelle saaren sisäosilta kapeita peltoaukeita pitkin. Maisema alkaa Ruissalon ja Hirvensalon välisenä kapeana salmena, jota pitkin myös risteilyalukset matkustavat. Salmen maisemakuvassa Ruissalon, Iso-Pukin, Pikku-Pukin sekä Hirvensalon näyttävä huvila-asutus laitureineen ja uimahuoneineen ovat alueelle leimaa-antavia. Vesialueet kiertävät vielä kahta kapeaa salmea pitkin Iso-Pukin saaren ympäriltä. Avarammassa merimaisemassa merimerkit ja muut luotsitoimintaan liittyvät rakenteet nousevat tärkeiksi. Keskellä merialuetta sijaitsee Kauppakarin loistonvarhian mökki pienellä luodolla Turkuun johtavan väylän varrella. Loisto on kapean väyläosuuden keskeisin maamerkki. Maisema on pienpiirteistä ja maisemalle tyypillistä on luonnonmaisemien vaihtuminen äärimmäisyyksistä toiseen: vehmaista, upeasti kukkivista lehdoista karuihin kalliokoihin. Monet rantaviivasta esiin pistävät niemet ovat maisemallisesti arvokkaita. Niiltä sekä rantamaiseman korkeilta mäenrunkoilta avautuu kauniita näkymiä, esimerkiksi Seilin saaren itäpuolelta, Kirkkolaiturin viereiseltä mäki-alueelta avautuu laaja näkymä Ominaisen aukolle.

Alueen maisemakuvaan vaikuttavat myös maisema-alueen ulkopuolelle jäävät Turun satama, Pansion öljysatama ja junalauttasatama, Pernon telakka sekä Naantalin jalostamo- ja voimalaitosalueet, sillä alueisiin liittyvät korkeat rakenteet näkyvät avoimessa maisemassa ja melu kantautuu kauas merialueella. Ranta-alue on vetovoimaista asutus- ja loma-asutusalueita, esimerkiksi Hirvensalon ranta on tiivisti rakennettu vaikeuttaen ranta-alueiden virkistyskäyttöä. Ruissalon saarella itäosan telakka-alueen ja länsipään hotellin ja leirintäalueen voi katsoa olevan ristiriidassa saaren perinteisen maisemakuvan kanssa. Maakuntakaavassa on yhteysvaraus Nauvon ja mantereen välillä, jolla saattaa olla laaja-alaiset vaikutukset saaristomaisemalle. Maisema-alueella umpeen kasvavat ja jo umpeutuneet näkymäakselit merelle ovat haaste tulevaisuudessa.

Luonnonpiirteet:

Kallioperä on suurilta osin mikroliinigraniittia sekä kiillegneissia, paikoin esiintyy myös granodioriittia. Seilin saaren lähistöllä on kvartsi-maasälpagneissia. Airiston selkä on syntynyt kallioperän hautamaiseen vajoamaan. Rannikon korkeimmat kohdat ovat huuhtoutuneita silokallioita. Alueen saaret ovat muodostuneet toisiinsa kiinni kasvaneista luodoista ja tasaisissa painanteissa on viljavaa entistä merenpohjaa. Rantakerrostumia voi löytää esimerkiksi Kuvasta ja Kallanpäästä. Maisemarakenne on pienpiirteistä ja selvästi suuntautunutta. Metsäiset alueet ovat pääsääntöisesti mäntyvaltaisia, mutta alueella on myös reheviä lehtoja. Ruissalon, Lapilan ja Seilin saaret erottuvat muutoin havupuuvaltaisista saarista, rehevillä, puistomaisilla ympäristöillään. Ruissalon saarella on Suomen oloissa ainutlaatuisen laajat tammimetsät, joiden yhteispinta-ala on lähes 100 hehtaaria. Alue on luonnoltaan ja linnustoltaan arvokasta, esimerkiksi Ruissalon lehdot,

arvokkaihin luontotyyppisiin. Ruissalon suurista siirtolohkareista tunnetuin on Kukkarokivi, joka sijaitsee Ruissalon ja Iso-Kaskisen saaren välisellä merialueella, ulottuen 17 metriä vedenpinnan yläpuolelle.

Kulttuuripiirteet:

Alueella on rikas ja monipuolinen kulttuurihistoria, jota kuvaavat puolustusvarustukset, meriväylien kulttuuriperintö, sairaalalaitoksen historia, huvi-asutus, kartanot sekä vauraat maatilat. Airiston vanha laivaväylä pitkin Varsinais-Suomen rannikolle on suuntautunut useita valloitus- ja hävitysretkiä. Alueella on useita Krimin sodan aikaisia puolustusvarustuksia sekä ison- ja pikkuvihan aikaisia kiviuneja, ryssäuneja. Aurajokisuun poikkeuksellisen pitkä satama- ja merenkulkuhistoria alkaa Turun linnan perustamisesta. Turun linna perustettiin Aurajoen suulla sijaitsevalle saarelle 1280-luvulla Ruotsin kruunun hallintolinna. Turun harmaakivilinna on Aurajokisuun huomattava maamerkki, jota ympäröi satama siihen liittyvine pienteollisuus- ja varastoalueineen. Ruissalon saari on 1300-luvulla otettu Turun linnan nautintamaaksi. »Ken tästä käy, saa kaiken toivon heittää», kirjoitti Zacharias Topelius Seilin saaresta vuonna 1845. Seili on tunnettu synkstä historiastaan niin spitaalisten sairaalana kuin naisten mielisairaalana. Seilin saaren historia on osa maamme sairaanhoidon vaiheita. Seilin Fogdebyn kylä on ollut olemassa viimeistään 1500-luvulla, mahdollisesti jo keskiajalla. Vuosina 1619-1785 siellä toimi Suomen ensimmäinen leprasairaala ja vuosina 1755-1962 valtion mielisairaala. Seiliin tuodut mielisairaajat ja raajarikot asuivat pääsaarella ja spitaalisten vaatimattomat asumukset sijaitsivat nykyään Seiliin kiinni kasvaneella niemellä. Seilin sairaalan puinen ristikirkko, jonka lähellä spitaalisten asunnot sijaitsivat, on rakennettu vuonna 1733. Sen vieressä on vanha hautausmaa, jossa lähes kaikki haudat on merkitty yksinkertaisilla valkoisilla puuristeillä. Vuonna 1840 valmistunut sairaalan päärakennus on C.L. Engelin piirtämä. Paikalla on todennäköisesti ollut hospitaaliin kuuluneita rakennuksia hospitaalin perustamisesta vuodesta 1619 lähtien 1800-luvun alkuun saakka. Nykyään kaiken kaikkiaan sairaalan rakennusryhmään kuuluu viitisenkymmentä rakennusta. Seilin rakennuksissa toimii nykyään Saaristomeren tutkimusasema. Seilin kaltaiset kivirakennukset ovat harvinaisia saaristossa. Haverössä ja alueen muilla lähisaarilla on saaristolle tyypillisiä pienmuotoisia viljelytiloja.

8. ARVIOINTI	
8.1. Arvoluokka	Valtakunnallinen
8.2. Arviointiteksti	Ruissalo-Airisto-Seilin maisema-alueen arvo perustuu monipuoliseen rannikon ja saariston luontoon, historialliseen laivaväylään sekä sen varren vanhaan huvilakulttuuriin, vauraisiin maataloihin ja sairaanhoidon historiaan. Ruissalo sekä Airiston selkä Turusta länteen johtavan laivareitin varrella ovat Lounaisrannikon ja Saaristomeren seudun tunnetuimpia maisemanähtävyyksiä. Monipuolisia näkymiä tarjoavat kapeat salmet ja avarat selät tarjoavat vesillä liikkujalle toinen toistaan kauniimpia näkymiä. Alue on sekä luontosuhteiltaan että kulttuurihistoriallisesti luettavissa maamme arvokkaimpien alueiden joukkoon.
9. LIITTEET	
9.1. Karttaliitteet	Ruissalo-Airisto-Seili_L1_Kulttuuri- ja luontoarvot Ruissalo-Airisto-Seili_L2_RHR Ruissalo-Airisto-Seili_L3_SLICES Ruissalo-Airisto-Seili_L4_Kuvauspisteet

9.2. Valokuvat

Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; SAM_3711; Turku; Ruissalon kartanon pellot
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; SAM_3726; Turku; Ruissalon huvilaranta
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; SAM_3730; Turku; Näkymä Pikku-Pukin saarelle
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1220; Turku; Pikku-Pukin huvila
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; SAM_3753; Turku; Rautakari
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; SAM_3766; Turku; Loistokari
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; SAM_3769; Turku; Loistokari
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1237; Turku; Näkymä Airistolla
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; SAM_3794; Turku; Rajakari
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1274; Naantali; Airistolan pellot
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1278; Naantali; Purjeveneitä Airistolla
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1327; Parainen; Näkymä Lehmäsaarten ohi
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1343; Parainen; Seilin satama ja yhteysalus Östern
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1348; Parainen; Seilin satama
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1357; Parainen; Fogdebyn tila
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1363; Parainen; Näkymä Lembergsvikenille
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1364; Parainen; Sairaalarakennuksia
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1374; Parainen; Seilin kirkko
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1378; Parainen; Seilin kirkko ja hautausmaa
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1389; Parainen; Näkymä Ominaisten aukolle
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1400; Parainen; Seilin sairaalan ympäristöä
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1401; Parainen; Seilin kulttuurimaisemaa
Ruissalo-Airisto-Seili; 16072013 Marie Nyman; IMG_1416; Parainen; Lehmiä Seilissä
Ruissalo-Airisto-Seili; 11082013 Kirsti Virkki; Lilla Äggskär2; Parainen; Merimetsöjen asuttama Lilla Äggskär

Valokuvat_RuissaloAiristoSeili.xlsx